

aparatom ekonomske vede. Knjiga Dragane Gnjatović o Privilegirani agrarni banki je brez dvoma izstopajoč prispevek k bolj celoviti sliki finančne zgodovine in zgodovine kreditnih institucij za potrebe kmetijstva v Srbiji.

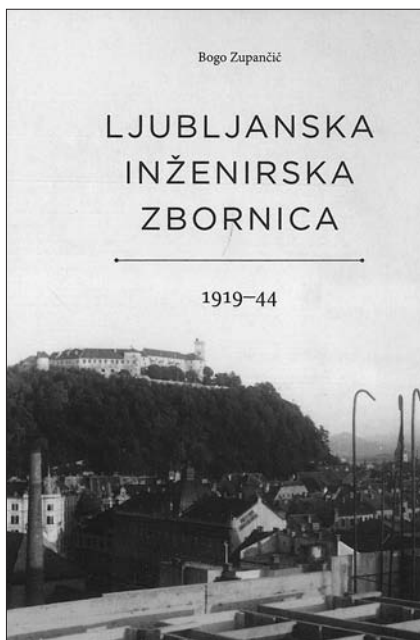
Žarko Lazarević

Bogo Zupančič, Ljubljanska inženirska zbornica 1919–44. Inženirska zbornica Slovenije, Ljubljana 2013, 128 str.

Dr. Bogo Zupančič, kustos za novejšo slovensko arhitekturo v Muzeju za arhitekturo in oblikovanje je znan po svojih knjigah Ljubljanski Nebotičnik – denar in arhitektura, Arhitekt Josip Costaperaria in ljubljansko moderno meščanstvo ter Usode ljubljanskih stavb in ljudi 1–24, 25–48, 49–72 in 73–93. Od izida njegove zadnje monografije je minilo že pet let, ko nas je 2013 prijetno presenetil z izvirno znanstveno publikacijo, ki obravnava pomemben del slovenske preteklosti – zgodovino Ljubljanske inženjske komore oziroma Ljubljanske inženirske zbornice (LIZ), predhodnice Inženirske zbornice Slovenije. Kljub pomanjkanju virov – iz arhiva LIZ je ohranjen zgolj register članov iz obdobja 1939–1944 – je Zupančič s pomočjo člankov iz dnevnega časopisja, strokovnih časopisov ter revij, strokovne literature, uradnih listov in pričevanj svojcev vidnejših akterjev zbornice osvetlil področje delovanja inženirjev in arhitektov oziroma LIZ v letih 1919–1944, pri čemer pa je zaradi boljšega razumevanja posegel pred leto 1919, v čas nastanka inženirskih zbornic na območju Avstro-Ogrske.

Kronološko zasnovano delo tako v prvem poglavju obravnava ideje ter zahteve po oblikovanju inženirskih zbornic na območju Avstro-Ogrske konec 19. stoletja in njihovo vse večjo in boljšo artikuliranost v začetku 20. stoletja, ki se je leta 1913 odrazila v avstro-ogrskem Zakonu o ustanovitvi inženirskih zbornic. Zakon je prispeval k ustanovitvi zbornic v Trstu in Gradcu, za Ljubljano so pristojni organi presodili, da inženirske zbornice ne potrebuje. Primorska, Kranjska in Dalmacija so prišle pod tržaško zbornico, Koroška pa je bila povezana s Štajersko, katere sedež je bil v Gradcu.

Kmalu po prvi svetovni vojni, 12. avgusta 1919, je bila z uredbo Deželne vlade za Slovenijo ustanovljena Ljubljanska inženirska zbornica, ki je do jeseni 1924 poslovala po avstrijskem Zakonu o inženirskih zbornicah iz leta 1913. Po izidu Začasne uredbe o ustanovitvi inženirskih zbornic v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev oktobra 1924 je februarja 1925 potekala skupščina zbornice (štela je 39 članov), na kateri je bila likvidirana dotedanja inženirska zbornica in je zaživela inženirska komora v Ljubljani. O delovanju LIZ v prvih letih njenega delovanja je v dnevnem časopisju le malo zapisov, zgovorni so v glavnem le napovedniki o (letnih) skupščinah in poročila njenega predsednika, inž. Milana Šukljeta, ki je zaznamoval obdobje od ustanovitve do leta 1933. Časopisne objave podajo vsaj grob vpogled v članstvo, njihovo delovanje v domačem okolju (med drugim obravnavanje določb obrtnega

zakona, problema brezposelnosti) in tudi vpetost v delovanje izven meja. Pri podrobnejši predstavitvi okvirov delovanja društva se je avtor oprl na Začasne uredbe o pooblaščenih inženirjih in arhitektih v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. Opozori, da je bilo delovanje zbornice v začetnem obdobju močno prepleteno z Društvom inženirjev, ki je bilo v Ljubljani ustanovljeno leta 1911, tudi zato, ker so prvo in drugo sestavljale skoraj iste osebe, čeprav se je poslanstvo društva od zbornice nekoliko razlikovalo. Razlike so prikazane na podlagi pravil društva in Začasne uredbe o ustanovitvi inženirskih zbornic v Kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev; uredba navaja, da so imele »inženirske zbornice nalogo skrbeti za zaščito interesov svojih članov, čuvati njih čast in ugled ter se baviti z reševanjem vseh stvari

in vprašanj, izvirajočih iz delovanja v privatni praksi onih pooblaščenih inženirjev in arhitektov, ki so člani dotične zbornice.«¹

Poglavju Obdobje Ljubljanske inženirske zbornice pod vodstvom inž. Milana Šukljeta sledi poglavje Seznam članov LIZ iz leta 1934, ki odstre enega od vzrokov za razmah delovanja Zbornice v obdobju 1919–1933 – okrepljene vrste zbornice (108 članov).

Konec leta 1933 je dolgoletnega predsednika Šukljeta na funkciji zamenjal inž. Milko Pirkmajer; obdobje njegovega predsednikovanja, ki je trajalo v čas druge svetovne vojne, pisec ovrednoti kot naslednjo, prelomno fazo v razvoju LIZ. V tem času je bilo področje inženirstva vse bolj regulirano z zakoni in pravilniki, kar je bilo Pirkmajerju nedvomno v pomoč pri profesionalizaciji dela, o katerem so še vedno povedna poročila, predvsem rednih letnih skupščin, objavljena v časopisju. Iz njih je vidno, da so Zbornico do konca 40. let 20. stoletja označile predvsem gospodarska kriza oziroma težnje LIZ za reševanje gospodarstva (v glavnem s pomočjo javnih del), težnje dalmatinskih inženirjev po oblikovanju lastne zbornice s sedežem v Splitu in sprejetje Zakona o pooblaščenih inženirjih (1937). Zakon je določil, kdo so pooblaščeni inženirji, delitev na stroke, pravico do pooblastitve, pravice in dolžnosti pooblaščenih inženirjev ... V začetku leta 1938 je bila inženirska zbornica preoblikovana po novem zakonu, pri čemer je bila leto prej ustanovljena nova zbornica v Splitu. Iz poročil o poslovanju je vidno, da oblikovanje nove zbornice za Dalmacijo na LIZ z vidika članstva ni vplivala negativno, zbornica se je konec leta 1938 še okrepila, pred-

¹ Začasna uredba o ustanovitvi inženirskih zbornic v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev. V: Službeni list ljubljanske in mariborske oblasti, 31. 10. 1924, str. 629.

vsem zato, »ker morajo biti po predpisih novega zakona o pooblaščenih inženirjih vanjo včlanjeni tudi vsi tehnični ravnatelji večjih industrijskih podjetij. Ob koncu preteklega leta je štela 165 pooblaščenih inženirjev in nad 200 pripravnikov.«² V tem obdobju so se slovenski inženirji ukvarjali predvsem s tematiko načrtovanja in gradnje cest, pa tudi z idejami o poglobitvi železniške trase v središču Ljubljane. Na letni skupščini LIZ leta 1939 so se njeni člani zavzeli, da bi javna gradbena dela opravljala le domača pooblaščená gradbena podjetja in da se za gradnjo pomembnejših javnih zgradb, cest in železnic razpišejo javni natečaji.

Pred začetkom druge svetovne vojne so se razmere v gradbeni stroki poslabšale; v vsesplošni »negotovosti je zamrla investicijska podjetnost in nastale so težave z uvozom surovin ...«,³ številni delavci so bili poklicani pod orožje, tako so začela zastajati tudi tekoča dela.

Poglavju Obdobje Ljubljanske inženirske zbornice pod vodstvom inž. Milka Pirkmajerja (1933–42) sledi seznam članov LIZ iz obdobja 1939–1944, ki je sestavljen na osnovi ohranjenih kartončkov oziroma kartotek članov zbornice. Poglavje je razdeljeno na podpoglavji Pooblaščená inženirji in arhitekti in Pripravniki za pooblaščené inženirje in arhitekte, ki izkazujeta velik porast članov (221, s pripravniki vred 431) in tudi razvejanost strok (12). Iz registra je mogoče razbrati ne le velikost in strukturo, temveč tudi druge lastnosti takratnega članstva, kot na primer njihovo izobrazbo, zaposlitev, celo svetovnonazorsko usmeritev, nacionalno poreklo. Kljub temu da je članstvo iz obdobja v obdobje naraščalo in je bilo ob začetku druge svetovne vojne relativno visoko, se avtor na koncu poglavja sprašuje po možnih razlogih, zakaj ni bilo še večje (v zbornico je bil včlanjen le manjši del arhitektov: slaba četrtnina izšolanih oziroma malo več kot tretjina s pripravniki vred), in naniza nekaj odgovorov.

Pred zaključkom sledi kratko poglavje Profesor Jože Plečnik in Ljubljanska inženirska zbornica, v katerem obravnava odnos slovenskega arhitekta Plečnika do LIZ, ki se izkaže kot pozitiven in povezovalen. Zaključku, ki ga avtor zaokroži z besedami: »Marsikatera podrobnost iz zgodovine LIZ je še zakrita, zato se mora raziskovanje in iskanje predmetov, povezanih z Ljubljansko inženirsko zbornico, iz obdobja 1919 do 1944 nadaljevati« (str. 92), sledijo kratki življenjepisi predsednikov in podpredsednikov LIZ, ki odstirajo njihove najpomembnejše aktivnosti in rezultate.

Knjiga Ljubljanska inženirska zbornica 1919–44, s katero je Zupančič prikazal, kako in v kakšnih okvirih se je oblikovala slovenska tehnična inteligenca, oziroma, kako pomembno vlogo je imela pri oblikovanju mreže nacionalnih inštitucij, zaokroži pomembno in hkrati aktualno poglavje slovenske zgodovine. Izkazuje poglobljenost ter hkrati širino, kar poleg zelo strokovne vsebine ne nazadnje potrjuje tudi znanstveni aparat z dolgim seznamom virov in literature. Poleg tega ne smemo zaobiti dejstva, da je knjiga všečna tudi na pogled; izredno lepo je oblikovana in polna zanimivega slikovnega gradiva.

Naj predstavitev zaključim z besedami recenzentke, prof. dr. Lucije Ažman Mo-

² Slovenec, 28. 2. 1939, str. 7.

³ Jutro, 4. 3. 1940, str. 3.

mirski, ki meni, da »je delo namenjeno najprej vsem inženirjem, ki jim poslanstvo poklica in smisel dejavnosti še vedno (tudi idealistično) nekaj pomenita, potem oza-veščanju širše javnosti o (dis)kontinuiteti razvoja našega poklica, predvsem pa raziskovalcem in drugim, ki bodo imeli predstavljeno védenje, podatke in interpretacije voljo in željo nadgraditi.« (str. 127)

Mojca Šorn

Jože Prinčič, Pot do slovenske narodnogospodarske suverenosti 1945–1991.

Inštitut za novejšo zgodovino, Ljubljana 2013, 388 str., ilustr.

(Zbirka Razpoznavanja=Recognitiones, 19)

Dr. Jože Prinčič, katerega osrednje področje raziskovanja je gospodarska zgodovina Slovencev, je znanstveni svetnik na Inštitutu za novejšo zgodovino. Je avtor oziroma soavtor enajstih znanstvenih in šestih strokovnih monografij ter vrste razprav in člankov. Težišče njegovega raziskovalnega dela so temeljni procesi in prelomnice v gospodarskem življenju Slovencev v dvajsetem stoletju (s poudarkom na obdobju po drugi svetovni vojni) ter gospodarsko sodelovanje Slovenije s sosednjimi državami, razvoj posameznih panog, podjetij in mest ter življenjske poti uspešnih bančnikov in direktorjev. Njegova odmevnejša dela v preteklih letih so bila Slovenska industrija v jugoslovanskem primežu (Novo mesto 1992), Nacionalizacija na ozemlju LR Slovenije 1945-1963 (Novo mesto 1994), V začaranem krogu (Ljubljana 1999), Zgodovina slovenskega bančništva (soavtor, Ljubljana 2000), Bančniki v ogledalu časa: Življenjske poti slovenskih bančnikov v 19. in 20. stoletju (soavtor, Ljubljana 2005), Iz reforme v reformo (soavtor, Ljubljana 2006), Tovarna vijakov Plamen Kropa (Radovljica 2007) in Biti socialistični direktor (soavtor, Ljubljana 2008). Leto 2013 je bilo za Prinčiča še posebej uspešno, saj je poleg pričujočega dela izdal tudi znanstveno monografijo z naslovom Križ in kapital. Premoženje, financiranje in podjetniška dejavnost RKC na Slovenskem, ki je naletela na velik medijski odziv. Pričakovano, saj gre za prvi poskus argumentirane in poglobljene zgodovinske obravnave posameznih vidikov gospodarskega, finančnega in še drugih oblik pridobitniškega delovanja RKC, katoliške stranke in laikov na Slovenskem v zadnjih sto petdesetih letih.

388 strani obsegajoča znanstvena monografija Pot do slovenske narodnogospodarske suverenosti 1945-1991 je izšla v zbirki Razpoznavanja/Recognitiones, katere urednik je dr. Aleš Gabrič in je že 19 delo zbirke, ki deluje v okviru Inštituta za novejšo zgodovino. Knjiga je ob predgovoru, bogati slikovni in tabelarni prilogi, povzetku, seznamu kratic in okrajšav, navedbi virov in literature ter imenskemu kazalu, razdeljena na osem⁴ smiselno povezanih in časovno razvrščenih poglavij, ki

⁴ Čas obnove, preobrazbe in neizpolnjenih pričakovanj; Omejene ustavnopravne, sistemske planske in strateško razvojne možnosti; Vloga slovenske politike pri krepitevi nacionalne gospodar-